

מקורב תיפתח הרעה: היערכותו הצבאית של חזבאללה על הקו הכחול מגבירה את סיכוני

ההסלמה

אסף אוריון

יכולותיו הצבאיות של חזבאללה, שנבנו במשך עשורים בעזרת איראן, הינן האיום הקונבנציונלי הראשון במעלה על מדינת ישראל בשנים האחרונות. מאז תום מלחמת לבנון השנייה ב-2006 התעצם הארגון בהיקף יכולותיו ובאיכותו, וארסנל הרקטות והטילים שלו גדל יותר מפי עשרה. הנחה מקובלת היא, שהן ישראל והן חזבאללה אינם מעוניינים במלחמה ומורתעים ממנה הדדית, אולם סיכוני ההסלמה לא נעלמו, ואולי אף גוברים בהדרגה. מספר תרחישים עלולים להביא להסלמה: תקיפה ישראלית או אמריקאית על פרויקט הגרעין האיראני, שחזבאללה נבנה כדי להרתיע מפניה באיום בתגמול חריף; תקיפה ישראלית בלבנון, למשל על "פרויקט הדיוק" של חזבאללה, שבכירים בישראל התחייבו לעצרו; התבססות צבאית של חזבאללה בסוריה והתעצמותו משטחה, ומאמצי ישראל למנוע; וכן הסלמה אפשרית בעקבות תקרית מקומית בקו המגע, לאורך הקו הכחול בין ישראל ללבנון. פרויקט הדיוק זכה להתייחסות מדינית ותקשורתית נרחבת מצד ישראל, כולל בהופעת ראש הממשלה בעצרת האו"ם, ואף בדחיפה להתניית הסיוע האמריקאי לצבא לבנון בפירוק אתרי ההסבה של רקטות לטילים מדויקים. בה בעת, היערכותו הצבאית של חזבאללה לאורך קו המגע עולה לכותרות רק בתקריות חריגות, ומאמצים מעטים ממוקדים במענה לה בשגרה. לאמיתו של דבר, היערכותו ופעילותו הצבאית של חזבאללה בדרום לבנון בכלל ולאורך הקו הכחול בפרט מגלמת סיכוני הסלמה משמעותיים, המחייבים מאמצים משולבים ועקביים להפחתתם.

בסיומה של מלחמת לבנון השנייה זיהתה מועצת הביטחון את נוכחות ופעילות חזבאללה בדרום לבנון כאחד הגורמים לפריצתה. בהתאם, כיוונה החלטה 1701 של מועצת הביטחון לפירוז דרום לבנון מיכולות צבאיות לא ממשלתיות, וזאת באמצעות התפרסות צבא לבנון בסיוע יוניפי"ל. אלא שבפועל, חזבאללה בדרום לבנון עבר מהופעה צבאית גלויה (נשק ומדים), כפי שהייתה לפני המלחמה, לכסות אזרחית, בנה תשתיות צבאיות, ניהל תהליכי שיקום והתעצמות, חידש את פעילותו המבצעית ובהדרגה אף הגביר אותה. לאורך הקו הכחול, ולעתים תוך חצייתו, הארגון מקיים שגרת סיורים קרובים על ידי קבוצות לבושות אזרחי בעלות ציוד צילום מקצועי. במסווה של ארגון ייעור אזרחי - "ירוק ללא גבולות" - חזבאללה הקים לפחות שש עשרה עמדות תצפית סמוכות גבול, ועמדות רבות אחרות מופעלות מבתי פרטיים. מתוך בתי ומבנים שהוגדרו "רכוש פרטי" נכרה גם פרויקט המינהור ההתקפי, שנועד לאפשר חדירה מפתיעה וחשאית לשטח ישראל מתחת למכשול צה"ל, ולמקם כוחות בעורפו. פרויקט זה נחשף על ידי צה"ל, ומסוף 2018 הושמדו שש מנהרות שחצו לשטח ישראל במבצע "מגן צפוני". הכוחות שנועדו לעבור במנהרות במסגרת תכנית המתקפה על הגליל הם כוחות רציון - כוחות רגלים איכותיים, הערוכים בקרבת הקו הכחול, מוטמעים בכפרים ובסביבה האזרחית, ומאפשרים לחזבאללה פעולה מהירה לתוך

שטח ישראל במגוון שיטות. פעילי חזבאללה מונעים באופן שיטתי מכוחות יוניפי"ל גישה חופשית באזור, ורוב אירועי ההתנכלות לסיורי האו"ם מדווחים ברצועת הגבול.

על פוטנציאל ההסלמה של היערכות חזבאללה בסמוך לקו הכחול ניתן ללמוד מההיסטוריה הגזרתית מאז נסיגת צה"ל מלבנון, שהחודש ימלאו לה עשרים, ובעיקר מהשנים שלאחר המלחמה. היערכות סמוכת גדר אפשרה לחזבאללה ליזום ולהוציא לפועל את פיגוע החטיפה בהר דב באוקטובר 2000, את ניסיון החטיפה הכושל מהכפר ע'ג'ר בנובמבר 2005 ואת מבצע החטיפה ביולי 2006, שהצית את מלחמת לבנון השנייה. קו המגע בלבנון הוא גם האזור שבו בוחר חזבאללה להגיב על פגיעת ישראל במקומות אחרים בלבנון או בכוחותיו הפועלים בסוריה. מאז 2006, לעתים כתגובה לפעילות שייחס לצה"ל, טמן חזבאללה מטעני חבלה לאורך קו המגע, בעיקר בהר דב. לאחר תקיפת צה"ל בגולן בינואר 2015, שבה נהרגו שבעה פעילי חזבאללה וגנרל איראני, שיגר חזבאללה שישה טילי קורנט נגד טנקים ממיקום סמוך לקו הכחול והרג שני לוחמי צה"ל בשיפולי הר דב. מאז הנפגעים המצטבר בשני האירועים גרר תגובת צה"ל מתוחמת. בסוף אוגוסט 2019 תקפה ישראל חולייה של כח קדס בסוריה, ובין ההרוגים היו שני לבנונים. באותו יום גם יוחסה לישראל תקיפה באמצעות רחפן בלב בירות על רכיב של פרויקט הדיוק. בראשית ספטמבר הגיב חזבאללה על שני האירועים בירי שלושה טילי קורנט מקרבת הגבול לעבר מבנה צה"ל באביבים ורכב צבאי ליד יראון. הטילים החטיאו כמלוא הנימה, ובהעדר נפגעים נמנע שוב צה"ל מתגובה קטלנית או נרחבת, והסתפק בעיקר בירי עשן. בליל 17 באפריל נפרצה גדר הביטחון בשלושה מקומות, בתגובה לתקיפת רכב חזבאללה בסוריה יומיים קודם לכן. בעל טור המקורב לחזבאללה תיאר בעתון אלאח'באר כמה מפרטי המבצע, שאותו כינה "בדיקת כוונות" לישראל באמצעות נקישה בדלתות בישובי הגבול שלה. לדבריו, מערכה ביטחונית יומיומית מתנהלת בין "כוחות הכיבוש" לבין "ההתנגדות", שלוחמיה "שוב פרוסים על הגבול ממש, וידיהם על הגדר".

בהשוואה לשיגור רקטות בודדות מהעומק, התקפות נקודתיות מטווח קרוב, כגון מטענים, צליפה ובעיקר ירי נ"ט, הינן בעלות הפוטנציאל הקטלני ביותר בימות שגרה. משכך, הן גם בעלות הפוטנציאל הגבוה ביותר לגרום הסלמה, לאור הקשר הישיר בין אבדות להיקף תגובת צה"ל וקטלניותה, ובינה לבין מדרגות ההסלמה מצד האויב, בתגובה לתגובה. בנוסף, בהשוואה לפעילות בעומק, המתנהלת בשליטה הדוקה של הדרגים הבכירים, השליטה במענה המבצעי בקו המגע רופפת ומבוזרת יותר, עד רמת החייל הבודד. לא במקרה שוגרו שתי התקפות הקורנט לעבר כלי רכב שנעו בשטח בניגוד להנחיות הגזרתיות. דינמיקת ההסלמה מוכרת, בין היתר מניסיון מלחמת לבנון השנייה ואף מהאירועים שהתרחשו ברצועת עזה לקראת "צוק איתן": למרות רצון שני הצדדים להימנע מעימות נרחב, כל צד מחליט "רק" על מבצע, התקפה או תגובה מוגבלת, אולם בפועל מטפס שלב נוסף בסולם ההסלמה, שבדיעבד מתברר שהובילה למלחמה.

לצד הסיכונים שמקורם ברמה הטקטית, היערכות חזבאללה בקו המגע מגבירה את סיכויי ההסלמה למלחמה גם ברמה האסטרטגית. נוכח אפשרות להסלמה נדרשת לא פעם הכרעה בין התקפה מקדימה, על יתרונותיה הצבאיים לבין דחייתה, כדי למצות את הסיכוי להימנע מהסלמה, או משיקולים מדיניים. ערב מלחמת יום הכיפורים התחבטו הקברניטים בשאלת המתקפה המקדימה על כוחות מצרים טרם תחילת הצליחה, ונמנעו מכך על מנת שישראל לא תצטייר כתוקפן. אפשר שבעתיד יעמדו קברניטי ישראל בצומת החלטה דומה: להימנע מפעולה יזומה או מסלימה, בשאיפה לחזור לשקט, או לחלופין, בהנחה שהסלמה בלתי נמנעת, לשגר

מהלומה מקדימה על חזבאללה ולמצות את יתרונות היוזמה וההפתעה. יכולת זמינה בידי חזבאללה לתקיפה קרקעית מפתיעה לשטח ישראל מגבירה מאוד את הלחץ על קברניטיה להחליט על מתקפה מקדימה. נוכח הסיכון הנשקף מכוחות רצ'ואן לשובים סמוכי גבול בישראל, והעדף עומק בין האיום ליעדי ההגנה, גובר משקלם של השיקולים הדוחפים להחלטה מוקדמת על תקיפת האיום בטרם יתממש.

היערכות חזבאללה בסמוך לקו הכחול, הגוברת לאורך זמן, מגלמת אפוא סיכונים משמעותיים הן להסלמה והן בלחימה משפרצה. מדיניות ישראל ב"מערכה שבין המלחמות" נדרשת לשלב בין התכונות למלחמה אפשרית, שיבוש התעצמות האויב והאטתה, הפחתת האיומים על ישראל אם תפרוץ, אך לא פחות מכך, להקדיש מאמצים משמעותיים למניעתה. במקביל למאמצי נגד פרויקט הדיקו, על ישראל לחתור להפחתת האיום הקרוב על גבולה הצפוני. ברמה המבצעית, על ישראל לתעד ולחשוף במפורט את היערכותו ופעילותו הצבאיות של חזבאללה בסמוך לקו הכחול, ולמנף חשיפה זו ללחץ על הארגון, על פעיליו ועל הנותנים לו חסות, הן בכפרים והן בשורות צבא לבנון וממשלתה. ברמה המדינית נכון לדרוש מיקוד פעילות כוחות האו"ם בפרימטר ביטחוני מיוחד, בעומק של 3-5 ק"מ לאורך הקו הכחול, ולהתנות את שימור סדר כוחותיו (מעל 10,000 איש) של יוניפי"ל ותקציבו (כחצי מיליארד דולר) בגישתו החופשית לכל מקום בפרימטר. כן נדרש מאמץ לפירוק עמדות התצפית המבצעית של ארגון "ירוק ללא גבולות", ולקדם את הגדרתו כארגון טרור. יש לחתור להפסקת ההתחשבות בטיעוני "שטח פרטי" כעילה למניעת גישה מהאו"ם, ראשית בדרכים ובשטחים פתוחים ובהמשך גם במבנים.

בנוסף, נכון לפעול מול הקהילה הבינלאומית, בדגש על ארצות הברית ומדינות אירופאיות שעמדתן דומה לשל ישראל (בהקשר זה יצוינו גרמניה, אשר הגדירה לאחרונה את חזבאללה על כלל אגפיו כארגון טרור, ולעומתה צרפת, המתעקשת להימנע מכך), על מנת להתנות סיוע כלכלי וצבאי ללבנון בהתקדמות ממשית בסידורי הביטחון שפורטו לעיל לאורך הקו הכחול. המשבר הכלכלי העמוק בלבנון מגביר את הזדקקותם של ממשלת בירות ושל חזבאללה לסיוע בינלאומי, ועל כן מעצים את המנוף שבידי הקהילה הבינלאומית לדרוש באמצעותו ובהתאם להחלטות מועצת הביטחון נקיטת צעדים שירחיקו מלחמה. במקביל יש לחתור להגדרתם של בעלי תפקידי בממשלת לבנון, בצבאה, בשירותי הביטחון ובשלטון המקומי שלה כתומכי טרור תחת סנקציות, ככל שהם מסייעים להמשך הפעילות הצבאית האסורה של חזבאללה לאורך הקו הכחול. התנהלות ישראל מול חמאס בשנים האחרונות מוכיחה שניתן להגיע להבנות ולסידורי ביטחון תמורת סיוע כלכלי גם עם ארגון טרור שהוא אויב מר. כאשר מחיר המלחמה בלבנון גבוה בהרבה ממחירה של מלחמה ברצועת עזה, נכון למצות מאמצים בגישה דומה גם מול חזבאללה, ואף ביתר שאת.